

ה

(לך טו, ה) **הבטו נא השמימה וספור הכוכבים וגו' כה יהיה זרעך.** כתב לי ש"ב הרב הגאון היחסן רבי צבי יחזקאל הי"ו מפלונסק²¹ ששמע בשם זקני ה'בעל שם טוב' זי"ע, שפירש, דכמו שהכוכבים נראים למטה קמנים ולמעלה בשמים הם גדולים מאוד, כן בני ישראל נראים קמנים למטה בעולם הזה, ובעולם העליון הם גדולים למאוד²². בית ישראל (יאסי תרס"ח), פרשתנו אות לו

ו

(לך טו, יד) **וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי.** [שמעתי ממורי ה'בעל שם טוב'] דהוה ליה למימר 'ידון אנכי', מה שאין כן 'דן' משמע כבר דן אנכי. וצריך לומר דבאמת כך הוא, כי קודם שמייסר [הרשע] את הצדיק כבר נידון הרשע²³, אשר ראוי להיענש בלאו הכי מצד מעשיו הרעים, נידון אשר על ידו יהיה יסורי הצדיק, ואז עדי אובר הרשע... ודפח"ח. תולדות יעקב יוסף, ריש פרשת פנחס; צפנת פענח סד, ב

ז

(וירא יח, ג) **ויאמר א'דני אם נא מצאתי חן בעיניך א' נא תעבור וגו'.** בגמרא (שנע קטו, ב) גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני

יב. ה"ה רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד"ק פלונסק ומרבני ווארשא בעל שו"ת 'תירוש ויצהר', 'דגן השמים' חידושים על מסכת פסחים ועוד, וש"ס.
יג. יש לציין לפירוש רש"י (ריש פרשת שמות): להודיע חיבתן [של בני ישראל] שנמשלו לכוכבים כו'.
יד. ב'צפנת פענח' שם: 'דכבר נידון שיגולגל חוב על ידם'. ולהעיר מפירוש רש"י (פרשת יתרו יט, ד): 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים', על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם. והכוונה [גם בדברי רש"י, וגם בדברי הבעש"ט] שעיקר צער השכינה אינו מן המעשים הרעים כשלעצמם, שזה מזיק הרשע רק לעצמו, אלא הצער הוא מפגיעה בבבת עינו, עם ישראל - בדברי רש"י, או הצדיקים - בדברי הבעש"ט.

שכינה, דכתיב 'ויאמר א'דני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור' וגו'. שמעתי ממורי [ה'בעל שם טוב'] ביאור 'גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה' והקשה^{טו}, והעולה שלפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה, או סיפורי לשון הרע וכו'^{טז}, מכל מקום גדולה הכנסת אורחים.

תולדות יעקב יוסף, בסופו אות כד; כתר שם טוב, אות שא

ח

(וירא יח, ו) **מהרי שלש סאים קמח סולת וגו'.** ואמרו רז"ל [לאה נגמא מלעיל פז, טז]^ט 'הוא אמר קמח והיא אמרה סולת, מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים'. והקושיא מפורסמת. ופירש ה'בעל שם טוב' על פי משל, שהארי ציוה ואמר לגוריו, אריות קמנים, בנים שלו, ואמר להם תדעו שאתם הניבורים אשר מעולם, וכל הבריות מחויבים להתייראות

טו. ב'אהבת ישראל' (ליקוטים): אפשר שהוקשה לו, דלכאורה אם עושה מצוה כראוי בדחילו ורחימו, על ידי זה מקבל פני השכינה, ומה זה שאמרו 'גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה'? ועל זה תירץ שעל ידי הכנסת אורחים בא לפעמים אל לשון הרע... וביטול תורה, אף על פי כן גדולה הכנסת אורחים.

טז. 'פשוט וברור שאין הכוונה לומר שאם האורח מספר לשון הרע מותר לבעל הבית לשמוע דבריו, כי זהו איסור גמור של שמיעת לשון הרע, ואם שמע הוא מחוייב למחות נגדו. אלא יש לומר דהכוונה היא שאפילו אם הוא יודע על אורח הבא אליו שדרכו לספר לשון הרע, אף על פי כן אל ימנע את עצמו שבביל זה מלהכניס אותו האורח כדי שלא יבוא לידי נסיון, אלא יכניס אותו האורח ולא ישמע לסיפוריו, ואם שמע בעל כרחו ימחה כנגדו כדין, ושומר מצווה לא ידע דבר רע' (אבן ישראל, על שמועות ישראל). אבל הנוסח ב'כתר שם טוב' שם: 'ביטול תורה על ידי סיפורים'. וראה 'מנחת שבת', על קיצור שולחן ערוך הלכות שבת, בקונטרס 'שירי מנחה' (דף קנז אות ו).

יז. וראה 'מאיר נתיבים' חלק ב פרשתינו וחידושי 'בכור שור' בסוף 'תבואות שור' בבא מציעא שם.

[=ליירא] מכם. פעם אחת הלכו האריות הקטנים לסבב את העולם בביטחונם על גבורתם, שאמר להם אביהם, וכאו לפלטין אחד חרב, ובו היו כל מיני ציורים, וראו ציור אחד על הכותל, והנה שמשון הגיבור עומד והורג את הארי וישמעהו כשמע הגדי.

וכאשר ראו זה האריות הקטנים ברחו בבהלה אל אביהם, ואמרו לו הלא אדוננו אבינו אתה אמרת לנו שאנחנו הגיבורים אשר מעולם כו', והרי ראה ראינו שם זה הציור אשר נבהלנו מאוד, כי ראינו אדם אחד עומד והורג את הארי וישמעהו כשמע הגדי. והשיב להם אביהם: אדרבה, מזה נודע גודל גבורתכם, שזה אירע פעם אחת בעולם שאדם אחד היה גיבור מאוד ועשה פלא חוץ מהמבוע להרוג את הארי, על כן מציירים אותו לחידוש ולפלא. וזהו שאמרו, כיון שכתוב בתורה צדקות ונדיבות שרה אמנו ש'הוא אמר קמח והיא אמרה סולת', מכאן שאשה אחרת עיניה צרה באורחים.

כתר שם טוב, אות תיד

ט

(וירא יח, יב-יג) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן וגו'. שמעתי אומרים בשם המנוח הגאון רבי ישראל 'בעל שם טוב' זללה"ה... זה לשונו בקיצור נמרץ, שהיצר הרע מצחק ואומר 'אחרי בלותי' בעפר 'הייתה לי עדנה' דייקא בתחיית המתים! בתמיהה, בלתי אפשר הוא! ועוד שואל ואומר, הלא אתה גוף נגוף מוכרח לשמוע ליצר הרע, על פי התורה שנאמר בה [נפגשם קדוסיס יט, לז] 'והדרת פני זקן', וזהו אומרו 'אדוני', היינו היצר הרע שהוא אדון להגוף הנקרא 'שרה' [זכר, סלק ס קכג, צ] [הוא] 'זקן'". הנה שאלות האלה שואל הגוף הנקרא 'שרה' ומצחק.

יח. ראה קהלת (ד, יג) "מלך זקן וכסיל", ופירש רש"י: יצר הרע שהוא שליט על כל האיברים; 'זקן', שמשעה שנולד הוולד הוא נתון בו, שנאמר [פרשת בראשית ד, ז] לפתח חטאת רובץ; 'וכסיל', שמתעהו בדרך רעה, כך נדרש במדרש.

ובא התשובה 'ויאמר ה' אל אברהם', זה הנשמה [זה ע"ס] 'למה זה צחקה שרה' בשני שאלות אלו. 'לאמור', רצ"ל אמור לה תירוץ שני שאלות אלו, על הראשונה אמור 'האף אמנם אלד' דייקא, רצ"ל אם אני מוליד ובורא את האדם... בתחילת הווייתו במעי אמו, ומכל שכן שאוכל להחיות את האדם אחרי בלותו בעפר, [ש]מכל מקום נשאר ממשות, כבחז"ל [סנהדרין 65, 6] משני יוצרי חרס אחד מעפר ואחד ממים וכו' [מן המים צר, מן המיט לא כל שכן]. ועל השאלה השנית שהיצר הרע זקן, כמו שכתוב [צפראש 7, 7] 'לפתח חטאת רובץ'^ט, באה התשובה 'ואני זקנתי' דייקא, והיצר טוב אמר דברי השי"ת שהוא עתיק יומין וחי וקיים לעד, ודו"ק, עד כאן שמעתי.

אור פני משה, על הפסוק

,

(חיי שרה כד, מב) **ואבא היום אל העין**. ופירש רש"י: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים וכו'. בשם הריב"ש נבג"מ... הנה מפסוק זה גופא יוצא שם לקפיצת הארץ². וזהו פירושו: 'היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה', פירוש מכאן גופא, מדברים אלה שבזה המאמר, והבן. וזהו פירוש 'יפה שיחתן של עבדי אבות', כי בשיחתן רומזים סודות נפלאות עם יחודים לקפיצת הארץ, מה שאין ביד בנים, אפילו על פי תורתן³.

עבודת ישראל, על הפסוק; תורת חיים, קאסוב, על הפסוק

ט. ואמרו רז"ל (סנהדרין צא, ב) מאימתי יצר הרע שולט באדם כו', משעת יציאה כו', שנאמר 'לפתח חטאת רובץ'.

כ. ראה 'אוהב ישראל' בהשמטות: הנה איתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ הוא אהו"ה, והוא ראשי תיבות של א"ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, והראשי תיבות של ו'אבוא ה'יום אל ה'עין הוא גם כן שם הנ"ל. וראה גם 'אור הגנוז', לרבי יהודה ליב הכהן מאניפאלי.

כא. ראה 'תורת חיים' שם לאחר שסיים: 'ודבריו עמוקים', ממשך לקרב הדבר לפשוטו. וראה גם 'לקוטי שיחות' (חלק ל פרשת חיי שרה שיחה ב) שמבאר מדוע נרמז השם דווקא בסיפור הדברים.